ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๑ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา

---

๑. อักขรวิธี และวจีวิภาค มีลักษณะต่างกันอย่างไร ฯ ในคำว่า "จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ" นี้ เฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ เป็นครุ หรือ ลหุ ฯ

๒. สนธิ คืออะไร ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ อหนฺทานิ เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. สตฺถา มหาชนสฺส ธมฺมเทสนํ (เทเสติ) คำไหนเป็นการันต์และลิงค์อะไร ฯ

ข. ศัพท์มโนคณะ เมื่อเข้าสมาสแล้ว นิยมทำอย่างไร ฯ

ค. ภควโต เป็นวิภัตติไหนบ้าง ฯ

ฆ. เสฏฺโฐ, สุนฺทรตโร เป็นคุณนามชั้นไหน ฯ

ง. สมฺปติ, สมนฺตา แปลว่าอย่างไร ฯ เป็นนิบาตบอกอะไร ฯ

๔. ธาตุคืออะไร ฯ ท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด ฯ อะไรบ้าง ฯ ปมชฺชีสุ ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยากิตก์ แบ่งเป็นกี่หมวด ฯ แต่ละหมวดมีปัจจัยอะไรบ้าง ฯ ปัจจัยไหนบอกกาลอะไร ฯ

๖. ลุตตสมาส กับ อลุตตสมาส มีลักษณะต่างกันอย่างไร ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ฯ ทิฏฺฐธมฺโม (ปุคฺคโล) เป็นสมาสอะไร จงวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. ภาวตัทธิตปัจจัย มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปูชนีโย, เวรี ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักขรวิธี และวจีวิภาค มีลักษณะต่างกันอย่างนี้ คือ อักขรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธาน แสดงชื่ออักษรที่เป็นสระและพยัญชนะ พร้อมทั้งฐานกรณ์ ๑ สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน ๑ ส่วนวจีวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน คือ นาม ๑ อัพยยศัพท์ ๑ สมาส ๑ ตัทธิต ๑ อาขยาต ๑ กิตก์ ๑ ฯ ในคำว่า "จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ" นี้ เฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ เป็น ครุ หรือ ลหุ ดังนี้

สุ เป็น ลหุ
ขา เป็น ครุ
ว เป็น ลหุ
หํ เป็น ครุ ฯ

๒. **สนธิ** คือ การต่อศัพท์และอักขระให้เนื่องกันด้วยอักขระ ฯ มี ๓ อย่าง คือ สระสนธิ ต่อสระ ๑ พยัญชนะสนธิ ต่อพยัญชนะ ๑ นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต ๑ ฯ

อหนฺทานิ เป็นโลปสระสนธิ ตัดเป็น อหํ - อิทานิ เมื่อนิคคหิตอยู่หน้า สระอยู่หลัง ลบสระหลัง คือ อิ ที่ อิทานิ แล้วอาเทสนิคคหิต เป็น น ต่อเป็น อหนฺทานิ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้ คือ

ก. **สตฺถา มหาชนสฺส ธมฺมเทสนํ (เทเสติ)** แต่ละคำเป็นการันต์และลิงค์ ดังนี้

สตฺถา เป็น อุ การันต์ และเป็นปุงลิงค์
มหาชนสฺส เป็น อ การันต์ และเป็นปุงลิงค์
ธมฺมเทสนํ เป็น อา การันต์ และเป็นอิตถีลิงค์ ฯ

ข. **ศัพท์มโนคณะ** เมื่อเข้าสมาสแล้วนิยมทำอย่างนี้ คือ เอาสระที่สุดของตนเป็น โอ ได้เหมือนคำว่า มโนคโณ หมู่แห่งมนะ อโยมยํ ของบุคคลทำด้วยเหล็ก เป็นต้น เว้น วจ ศัพท์ ไม่นิยมทำเช่นนั้น แต่นิยมเอาสระที่สุดของตนเป็น อี เหมือนคำว่า วจีกมฺมํ วจีทฺวารํ เป็นต้น ฯ

ค. **ภควโต** เป็น ส จตุตถีวิภัตติ และเป็น ส ฉัฏฐีวิภัตติ ฯ

ฆ. **เสฏฺโฐ** เป็นคุณนามชั้นอติวิเสส **สุนฺทรตโร** เป็นคุณนามชั้นวิเสส ฯ

ง. **สมฺปติ** แปลว่า บัดเดี๋ยวนี้ เป็นนิบาตบอกกาล **สมนฺตา** แปลว่า รอบคอบ เป็นนิบาตบอกปริเฉท ฯ

๔. **ธาตุ** คือ กิริยาศัพท์ที่เป็นมูลราก ฯ ท่านรวบรวมจัดไว้เป็น ๘ หมวด คือ

๑. หมวด ภู ธาตุ	๒. หมวด รุธฺ ธาตุ
๓. หมวด ทิวฺ ธาตุ	๔. หมวด สุ ธาตุ
๕. หมวด กี ธาตุ	๖. หมวด คหฺ ธาตุ
๗. หมวด ตนฺ ธาตุ	๘. หมวด จุรฺ ธาตุ ฯ

ปมชฺชึสุ ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ ป บทหน้า มทฺ ธาตุ ในความเมา ลง ย ปัจจัย ลง อุ อัชชัตตนีวิภัตติ แปลง ย กับที่สุดธาตุ คือ ท เป็น ชฺช แปลง อุ วิภัตติ เป็น อึสุ สำเร็จรูปเป็น ปมชฺชึสุ ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยากิตก์ แบ่งเป็น ๓ หมวด ฯ แต่ละหมวดมีปัจจัยดังนี้

กิตปัจจัย มีปัจจัย ๓ ตัว คือ อนฺต ตวนฺตุ ตาวี
กิจจปัจจัย มีปัจจัย ๒ ตัว คือ อนีย ตพฺพ
กิตกิจจปัจจัย มีปัจจัย ๕ ตัว คือ มาน ต ตูน ตฺวา ตฺวาน ฯ

ปัจจัยทั้ง ๓ หมวดนั้นบอกกาลดังนี้

อนฺต มาน ปัจจัย บอกปัจจุบันกาล
ตวนฺตุ ตาวี ต ตูน ตฺวา ตฺวาน ปัจจัย บอกอดีตกาล
อนีย ตพฺพ ปัจจัย บอกความจำเป็น ฯ

๖. **ลุตตสมาส** กับ **อลุตตสมาส** มีลักษณะต่างกันอย่างนี้ คือ

ลุตตสมาส เป็นสมาสที่ลบวิภัตติของศัพท์หน้าเสีย ในเมื่อย่อศัพท์เข้าเป็นบทเดียวกัน ยกตัวอย่าง เช่น กจินสฺส ทุสฺสํ เป็น กจินทุสฺสํ ผ้าเพื่อกฐิน รญฺโญ ธนํ เป็น ราชธนํ ทรัพย์ของพระราชา เป็นต้น

ส่วน **อลุตตสมาส** เป็นสมาสที่มิได้ลบวิภัตติเช่นนั้น คงวิภัตติไว้ตามเดิม ยกตัวอย่าง เช่น ทูเร นิทานํ เป็น ทูเรนิทานํ วัตถุมีนิทานในที่ไกล อุรสิ โลโม เป็น อุรสิโลโม พฺราหฺมโณ พราหมณ์มีขนที่อก เป็นต้น ฯ

ทิฏฺฐธมฺโม เป็นตติยาตุลยาธิกรณพหุพพิหิสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า ทิฏฺโฐ ธมฺโม เยน โส ทิฏฺฐธมฺโม (ปุคฺคโล) ฯ

๗. ภาวตัทธิต มีปัจจัย ๖ ตัว ฯ คือ ตฺต ณฺย ตฺตน ตา ณ กณฺ ฯ

ปูชนีโย ลง อีย ปัจจัย ในฐานตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า ปูชนํ อรหตีติ ปูชนีโย

เวรี ลง อี ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า เวรํ อสฺส อตฺถีติ เวรี ฯ
